

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Slavomíra Nováka a soudkyně Mgr. Jany Jurečkové a Mgr. Andrey Veselé ve věci

žalobkyně

D. I.
bytem xxx, xxx,

proti

žalovanému

Ministerstvo zdravotnictví,
se sídlem Palackého náměstí 375/4, Praha 2,

v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 16. 8. 2022, č. j. MZDR 18704/2022-3/PRO,

takto:

- I. Rozhodnutí žalovaného ze dne 16. 8. 2022, č. j. MZDR 18704/2022-3/PRO, a rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví ze dne 10. 5. 2022, č. j. MZDR 4237/2022-5/PRO, se zrušují a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Shodu s prvopisem potvrzuje Jana Válková

Odůvodnění:

I.

Základ sporu

1. Žalobkyně podala dne 28. ledna 2022 žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizaci podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 297/2021 Sb.“). Ministerstvo zdravotnictví žádost žalobkyně co žadatelky zamítlo, neboť v mezidobí došlo ke skartaci její zdravotnické dokumentace a ministerstvo tak dospělo k závěru, že žádosti nelze vyhovět, neboť žalobkyně na podporu svých tvrzení jiné důkazy neoznačila. Žalobkyně podala proti rozhodnutím ministerstva zdravotnictví rozklad, o němž rozhodl žalovaný zamítavě žalobou napadeným rozhodnutím.

II.

Obsah žaloby a vyjádření žalovaného

2. V podané žalobě žalobkyně uvedla, že dne 28. 11. 1980 ve zdravotnickém zařízení v nemocnici v xxx, dnes Krajská xxx xxx, po nepostupujícím porodu podstoupila (bez předchozího souhlasu) císařský řez, který byl proveden v celkové narkóze. Ošetřujícím lékařem jí bylo následně sděleno, že při císařském řezu jí byla provedena sterilizace s tím, že se jedná o přínos pro její osobu. Žalobkyni bylo v té době 24 let a byla matkou dvou dětí. Prvorozený syn se jí narodil v roce 1979.
3. Žalobkyně pokládá provedený lékařský zákrok za neoprávněný zásah do jejího těla, o kterém rozhodl lékař bez jejího vědomí, přičemž tento zákrok jí významným způsobem ovlivnil po fyzické, ale především psychické stránce. Podala proto dne 28. 1. 2022 k žalovanému žádost o přiznání odškodnění za protiprávně provedenou sterilizaci. Její žádost byla zamítnuta s tím, že neprokázala oprávněnost svého nároku.
4. Žalobkyně namítla, že ze strany žalovaného byla v průběhu řízení informována, že její zdravotní dokumentace byla skartována. Jiné informace jí poskytnuty nebyly. Žalobkyně má za to, že zákon č. 297/2021 Sb., umožňuje oprávněné osobě předložit i jiné důkazní prostředky. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že rozklad žalobkyně byl zamítnut z důvodu koncentrace řízení podle § 82 odst. 4 správního řádu. Žalobkyně namítla, že nebyla poučena o koncentraci řízení a jejím důsledku, a to i přesto, že žalovaný věděl, že její zdravotní dokumentace byla skartována a jinou k dispozici nemá. Žalobkyně přitom mohla navrhnout jako důkaz svědeckou výpověď svého manžela, a rovněž laparoskopické vyšetření, prokazující provedenou sterilizaci.
5. Postup žalovaného žalobkyně označila za rozporný z § 3 správního řádu stanovícím požadavek náležitě zjištěného skutkového, v rozporu s principy dobré správy, principu přiměřenosti a vstřícnosti; k tomu odkázala na judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu.
6. Žalovaný navrhl zamítnutí žaloby. V písemném vyjádření žalovaný zdůraznil, že řízení podle zákona č. 297/2021 Sb., je řízením o žádosti. Jde o řízení, které je ovládáno dispoziční zásadou, je na žadateli, aby v řízení prokázal oprávněnost svého nároku. Žalobkyně byla poučena podle § 36 odst. 3 správního řádu o možnosti navrhnout další důkazy, v tomto poučení bylo rovněž uvedeno, že zdravotnická dokumentace žalobkyně byla poskytovatelem zdravotních služeb skartována. Žalovaný v době rozhodnutí neměl jiné podklady a důkazy, než vyjádření obsažené v podané žádosti. Není na žalovaném, aby za žadatele domýšlel, jakými dalšími způsoby lze v konkrétní věci prokázat provedení nezákonné sterilizace. Za situace, kdy poskytovatel zdravotních služeb sdělil, že v případě žalobkyně byla zdravotnická dokumentace skartována a v situaci, kdy žadatelka k žádosti sama neuvedla relevantní tvrzení, z níž by se podávalo, že existují či mohou existovat další důkazy k prokázání protiprávně provedené sterilizace, měl žalovaný důvodně za to, že skutkový

stav byl zjištěn bez důvodných pochybností, který dostatečně pro závěr, že za těchto okolností nelze žádosti vyhovět.

III. Posouzení žaloby

7. Městský soud v Praze ověřil, že žaloba byla podána včas, osobou k tomu oprávněnou, po vyčerpání řádných opravných prostředků a splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Soud přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí i řízení, které mu předcházelo, v rozsahu žalobních bodů, kterými je vázán (§ 75 odst. 1 a 2 s. ř. s.), přitom vycházel ze skutkového a právního stavu v době vydání rozhodnutí. Jiné vady, k nimž by byl povinen přihlídnout z moci úřední, soud neshledal. O podané žalobě soud rozhodl v souladu s § 51 odst. 1 s. ř. s. bez nařízení jednání, když účastníci s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasili (souhlas žalobkyně byl v souladu s § 51 odst. 1 větou druhou s. ř. s. presumován) a dospěl k závěru, že žaloba je důvodná. Městský soud postupoval podle § 56 odst. 1 s.ř.s., dospěl k závěru, že s ohledem na povahu uplatněného nároku jsou splněny podmínky pro přednostní vyřízení věci.
8. Podle § 2 zákona č. 297/2021Sb., *oprávněnou osobou je fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 (dále jen "rozhodné období") ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.*
9. Podle § 6 téhož zákona
 - (1) *Žádost o přiznání nároku musí kromě obecných náležitostí obsahovat*
 - a) *vylíčení rozhodných skutečností případu, zejména označení zdravotnického zařízení, v němž ke zdravotnímu výkonu zabráňujícímu plodnosti došlo, datum, kdy byl tento zdravotní výkon proveden, a vylíčení okolností, za nichž k tomuto zdravotnímu výkonu došlo,*
 - b) *značení listin a jiných důkazních prostředků, jichž se oprávněná osoba na podporu svého práva dovolává,*
 - c) *bankovní účet, na který má ministerstvo poukázat přiznanou peněžní částku.*
 - (2) *Státní orgány, jakož i právnické a fyzické osoby jsou povinny na výzvu ministerstva poskytnout nezbytnou součinnost potřebnou ke zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností, zejména předložit listiny či jiné důkazní prostředky. Výzva má formu usnesení, které se doručuje pouze státnímu orgánu nebo osobám, které jsou povinny poskytnout součinnost.*
10. Z obsahu správního spisu se podává, že žalobkyně podala žádost o odškodnění, v níž neoznačila žádné důkazy k prokázání tvrzené nezákonně provedené sterilizace.
11. Žalovaný vyžádal u Krajské xxx xxx xxx kopii zdravotnické dokumentace žalobkyně. K jeho žádosti bylo dne 14. 2. 2022 sděleno, že tato již byla skartována. Žalovaný na to žalobkyni oznámil ukončení dokazování a poučil ji o právu seznámit se s podklady rozhodnutí podle § 36 odst. 3 s.ř.s.
12. Konkrétně v tomto oznámení Ministerstvo zdravotnictví sděluje žalobkyni, že ukončilo dokazování v řízení, o její žádosti o poskytnutí jednorázové peněžité částky za sterilizaci provedenou v rozporu s právem podle zákona č. 297/2021 Sb., neboť byly shromážděny podklady pro vydání rozhodnutí. Žalobkyně byla poučena o právu nahlédnout do spisu Ministerstva zdravotnictví ve lhůtě 10 dnů ode dne doručení oznámení. Dále byla vyrozuměna o tom, že v řízení byly opatřeny podklady: sdělení nemocnice Krajská xxx xxx o skartaci zdravotnické dokumentaci. Následně byla poučena o tom, že po uplynutí stanovené lhůty bude přistoupeno k vydání rozhodnutí.
13. Rozhodnutím ze dne 10. 5. 2022 č. j. MZDR 4237/2022-5/PRO, byla žádost žalobkyně zamítnuta, s odůvodněním, že bez stěžejního podkladu - zdravotnické dokumentace týkající se zdravotního výkonu sterilizace, kterým by byla prokázána tvrzení žalobkyně, není možné žalobkyni nárok na

vyplacení jednorázové peněžité částky přiznat. Ministerstvo současně konstatovalo, že žalobkyně na podporu svého tvrzení jiné důkazy neoznačila.

14. Žalobkyně podala proti rozhodnutí odvolání, v němž navrhla doplnit dokazování svědeckou výpovědí svého manžela, který se bezprostředně po porodu seznámil s tím, že jí byla provedena sterilizace. Dále označila jako důkaz provedení laparoskopického vyšetření k prokázání provedené sterilizace.
15. Žalovaný v napadeném odvolání žalobkyně zamítl s tím, že nově navržené důkazy jsou nepřijatelnými novotami ve smyslu § 82 odst. 4 správního řádu, neboť žalobkyně neuvedla nic, co by svědčilo o tom, že tyto návrhy na dokazování nemohla uplatnit v řízení před ministerstvem. Dále uvedl, že výslech manžela žalobkyně, který je zjevně zaujatým svědkem, by sám o sobě nemohl přinést dostatečně věrohodný důkaz, neboť by se jednalo toliko o svědectví z doslechu.
16. Napadené rozhodnutí nemůže obstát. Městský soud předně konstatuje, že ve skutkově obdobných věcech již byla vydána soudní rozhodnutí, jedná se o rozsudky Městského soudu v Praze ze dne 17. ledna 2023, č. j. 17 Ad 8/2022-31, ze dne 28. 2. 2023 č. j. 6 Ad 14/2022-27 a zejména rozsudek ze dne 15. 11. 2022, č. j. 14 Ad 9/2022- 33, v němž je řešena skutkově totožná situace a s jehož závěry se osmý senát městského soudu zcela ztotožňuje.
17. Důvodová zpráva k zákonu o odškodnění nezákonných sterilizací uvádí: „za jejich provádění je odpovědný stát, který nepřijal dostatečnou právní úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací, která by zaručovala důsledné dodržování práv pacientů, a umožnil tak jejich porušování. V některých případech pak dokonce sám stát, resp. jeho sociální pracovníci při výkonu sociální práce poškozené osoby motivovaly ke podstoupení sterilizace jako eugenického opatření „v zájmu populace“. Rovněž za takové jednání je odpovědný stát. Právě stát by proto měl zajistit efektivní prostředek nápravy.“
18. Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 15. 11. 2022, č. j. 14 Ad 9/2022 – 33, uvádí: „[z]ákon o odškodnění nezákonných sterilizací tedy představuje normotvorné vyrovnání se státu s jeho předchozími pochybeními, které vedly ke razantnímu zásahu do základních práv žen, u kterých byla provedena sterilizace bez patřičného souhlasu. Stát prostřednictvím přijatého zákona uznal své pochybení a deklaroval, že je připraven za tuto chybu vyplatit poškozeným osobám odškodnění, které by alespoň zčásti zmírnilo útrapy jim způsobené. Uvedená východiska přitom musí nalézt odraz při interpretaci a aplikaci přijatého zákona. Prostředek nápravy se nenaplní pouze zákonnou kodifikací možnosti požádat o odškodnění za nezákonně provedenou sterilizaci, ale právě až aplikací tohoto zákona na jednotlivé případy. V každém jednotlivém případě musí mít žalovaný na mysli skutečnost, že to byl stát, kdo v minulosti selhal, přičemž vyjádření vůle odčinit nastalé pochybení musí nalézt odraz ve způsobu jeho rozhodování a v přístupu ke žadatelkám. Rozhodující správní orgán musí mít na paměti, že možnost získání odškodnění musí představovat efektivní prostředek nápravy, po kterém volá důvodová zpráva.“
19. K tomu je nezbytné dále konstatovat, že protiprávní sterilizace představují závažný zásah do základních lidských práv, jako je právo na ochranu života a zdraví, právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí či právo na rodinný život. V tomto směru již dříve Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že státy mají pozitivní povinnost chránit fyzickou integritu pacientů a poskytnout obětem nedbalostních lékařských zákroků přístup k řízením umožňujícím jim v odůvodněných případech přiznat náhradu škody (rozsudek ze dne 2. 5. 2017 ve věci Jurica proti Chorvatsku, stížnost č. 30376/13). To platí tím spíše u úmyslných zásahů do fyzické integrity jednotlivce ze strany nemocnice nebo lékaře (rozsudek ze dne 2. 6. 2009 ve věci Codarcea proti Rumunsku, stížnost č. 31675/04). A pozitivní povinnost státu chránit osoby před zakázaným špatným zacházením byla Evropským soudem pro lidská práva výslovně shledána také v kontextu sterilizace romské ženy bez informovaného souhlasu (viz rozsudek ze dne 8. 11. 2011 ve věci V. C. proti Slovensku, stížnost č. 18968/07). V naposledy citovaném rozsudku Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že provedení sterilizace bez souhlasu dospělé osoby plně způsobilé k právním úkonům je neslučitelné s požadavkem na respektování svobody a důstojnosti lidské bytosti, což je jedna ze základních zásad, na nichž je založena Úmluva. Na základě toho dospěl k závěru, že způsob, jakým byla sterilizace provedena, byl způsobilý u stěžovatelky vzbudit pocity

strachu, obav a méněcennosti, stejně jako dlouhodobého utrpení. Ačkoliv nic nenasvědčuje tomu, že by zdravotnický personál jednal s úmyslem špatně zacházet se stěžovatelkou, hrubě ignoroval její právo na sebeurčení a svobodnou volbu. Takové jednání vedlo k porušení čl. 3 Úmluvy, dle kterého nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

20. Je mimo diskuzi, že provedení nezákoně sterilizace představuje razantní a nesouměřitelný zásah do základních práv žalobkyně, přičemž odpovědným za tento protiprávní zákrok je stát. Ten také prostřednictvím přijatého zákona uznal své pochybení a deklaroval, že je připraven za tuto chybu vyplatit poškozeným osobám odškodnění, které by alespoň zčásti zmírnilo útrapy jim způsobené. Uvedená východiska přitom musí nalézt odraz při interpretaci a aplikaci přijatého zákona. Prostředek nápravy se nenaplnuje pouze zákonnou kodifikací možnosti požádat o odškodnění za nezákoně provedenou sterilizaci, ale právě až aplikací tohoto zákona na jednotlivé případy. V každém jednotlivém případě musí mít žalovaný na mysli skutečnost, že to byl stát, kdo v minulosti selhal, přičemž vyjádření vůle odčinit nastalé pochybení musí nalézt odraz ve způsobu jeho rozhodování a v přístupu k žadatelkám. Rozhodující správní orgán musí mít na paměti, že možnost získání odškodnění musí představovat efektivní prostředek nápravy, po kterém volá důvodová zpráva.
21. Jak dále uvádí městský soud v citovaném rozsudku: „*[p]ožadavek na efektivní prostředek nápravy by přitom nebyl naplněn, pokud by žalovaný formalisticky lpěl na prokázání nezákoně sterilizace či různými procesními způsoby kladl překážky pro získání deklarovaného odškodnění. Správní orgány musí v těchto případech ještě v zostřenéjší míře hledět na zásadu vstřícnosti a řádné poučení účastníků správního řízení. V předmětných řízeních to není žadatelka, která po státu pouze „něco“ požaduje, nýbrž je to především stát, který se aktivně snaží napravit své původní pochybení. Obzvláště v situacích, kdy žadatelka zjevně neovládá materii správního řízení či v podrobnostech nezná úpravu odškodnění za nezákonou sterilizaci, musí žalovaný přistupovat k těmto osobám obezřetně a poskytovat jim též určitou asistenci při hájení jejich práv, neboť i přístup k poškozeným může ve svém důsledku zmírňovat křivdu, která na nich byla v minulosti učiněna. Nedůvodným formalismem by naopak mohl správní orgán oběti nezákoně provedených sterilizací dále psychicky zraňovat, čímž by byl naprosto popřen smysl přijetí zákona o odškodnění nezákoných sterilizací.*“
22. Podle § 3 správního řádu, *nevyplyvá-li ze zákona něco jiného, postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2.*
23. Citované ustanovení normuje, že správní řád je vystavěn na zásadě materiální pravdy. Při uplatňování zásady materiální pravdy je správní orgán obecně povinen zjistit ex officio skutečný stav věci, o které má rozhodovat, aniž by se omezoval na tvrzení účastníků (stran) řízení. Stav věci nemusí být zjištěn přesně a úplně, což je v praxi často nemožné, nýbrž postačí, že je zjištěn takový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Obecná povinnost správních orgánů opatřovat podklady pro rozhodnutí a postupovat tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, je doplňována povinností účastníků řízení poskytnout potřebnou součinnost, případně označit důkazy na podporu svých tvrzení podle s § 52 správního řádu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 3. 2019, č. j. 1 Azs 367/2018–34).
24. Obecně lze žalovanému přisvědčit v tom, že je povinností účastníka řízení označit důkazy na podporu svých tvrzení, a to zejména v řízeních o žádostech; rovněž platí, že správní řízení je ovládáno zásadou koncentrace, zavazující účastníka označit důkazy již v řízení nalézacím, nikoli až s podaným odvoláním. Nicméně zjišťování skutkového stavu je i v řízeních o žádostech postaveno na zásadě materiální pravdy, takže i v tomto typu řízení není správní orgán v zásadě zbaven odpovědnosti za dostatečné zjištění skutkového stavu (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 8. 2018, č. j. 10 Azs 86/2018–34). V rozsudku ze dne 16. 12. 2020, č. j. 1 Ads 282/2019–37, Nejvyšší správní soud výslovně konstatoval, že i v řízení o žádosti se uplatní zásada materiální pravdy vyjádřená v § 3 správního řádu. Účastníci správního řízení o žádost jsou sice v

zostřené míře povinni označit důkazní prostředky k prokázání svých tvrzení (§ 52 správního řádu), avšak právě z důvodu uplatnění zásady materiální pravdy není správní orgán návrhy účastníků vázán a není v zásadě zbaven odpovědnosti za dostatečné zjištění skutkového stavu. Povinnost účastníků řízení dle § 52 správního řádu nelze vykládat tak, že odpovědnost za zjištění skutkového stavu věci je přenesena zcela na žadatele. Vyplyvá z ní pouze to, že žadatel je povinen zajistit podklady pro rozhodnutí správního orgánu, což představuje výjimku z obecného pravidla obsaženého v ustanovení § 50 odst. 2 správního řádu (srov. rozsudek ze dne 27. 8. 2014, č. j. 3 Ads 91/2013–47, či ze dne 18. 3. 2015, č. j. 3 Ads 112/2014–31).

25. Jinak řečeno zásada materiální pravdy i v řízeních o žádost vyžaduje, aby skutková stránka věci byla zjištěna dostatečně ve vztahu k řádnému posouzení a uplatnění zejména zásad legality (zákonnosti), přiměřenosti a předvídatelnosti rozhodnutí správních orgánů. Pouze v takovém případě je možno považovat skutkový stav za dostatečně zjištěný. V posuzovaném případě však žalovaný nedostál povinnosti zjistit skutkový stav věci bez důvodných pochybností.
26. Na situace, kdy byla sterilizace provedena v bezprostřední návaznosti na porod, pamatuje § 3 odst. 2 zákona o odškodnění nezákonných sterilizací, dle kterého porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 se rozumí zejména působení na oprávněnou osobou v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabráňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích. Důvodová zpráva k uvedeným ustanovením výslovně uvádí, že *„jejich vymezení vychází ze zjištění o způsobu provádění sterilizací či získávání souhlasu ke jejich provedení, jak ke nim v rozhodném období docházelo v praxi. Konkrétní příklady situací je možné nalézt ve Stanovisku VOP, které vzniklo na základě hodnocení více než 80 stížností na provedení sterilizace. Veřejný ochránce práv popsal případy, kdy ženy podepisovaly souhlas se sterilizací jen několik desítek minut nebo jednotek hodin před porodem dítěte. (...) V žádném ze zmíněných případů nebyl mezi hospitalizací a zákrokem objektivně dostatečný prostor pro řádné informování pacientky a pro její zralé rozhodnutí na základě podaných informací.“* Na jiném místě pak důvodová zpráva ke svobodě souhlasu uvádí, že *„musí být prostý jakéhokoliv nátlaku či donucení. Za příklad tohoto stavu lze označit i fázi první doby porodní, během které ženě porodní bolesti a medikace brání v řádném zvážení všech následků svého rozhodnutí, případně další stavy. Právní úkon tedy musí plně korespondovat s vnitřní vůlí a přesvědčením pacienta a nesmí být tudíž učiněn v tísní, pod nátlakem či donucením způsobeným jakýmkoliv okolnostmi, jinak je opět neplatný. Konkrétně v případě pacientů je třeba připomenout, že pod tlakem určitých okolností jako například oslabující vliv nemoci nebo ovlivnění léky či stresová situace v bezprostřední souvislosti s podstoupením lékařského zákroku není možné nikdy udělit skutečný svobodný a informovaný souhlas se zákrokem, neboť pacient nemůže dostatečně zvážít jeho následky a další související okolnosti.“* Dle důvodové zprávy proto i tehdejší právní úprava rozhodně vylučovala situace, kdy byla nutnost sterilizace např. konstatována u příležitosti porodu, resp. císařského řezu a provedena jako prevence dalšího těhotenství, které mělo ohrožovat život ženy.
27. Jak uvedl městský soud v již uváděném rozsudku ze dne 15. 11. 2022, č. j. 14 Ad 9/2022– 33, (a soud v nyní řešené věci zastává zcela shodné stanovisko) *„[p]ři zjištění skartace zdravotní dokumentace nemocnice bylo povinností žalovaného v kooperaci se žalobkyní obstarat další důkazy, které by objasnily skutkový stav věci. Takto také důvodová zpráva k § 6 zákona o odškodnění nezákonných sterilizací uvádí, že existenci nároku lze prokazovat zdravotnickou dokumentací vedenou o oprávněné osobě, ale též všemi důkazními prostředky, které mohou přispět k objasnění věci, zejména výpověďmi oprávněné osoby a svědků, znaleckými posudky a odbornými vyjádřeními, věcmi, listinami apod. V případě již neexistující zdravotní dokumentace měl tedy žalovaný vyvinout úsilí k obstarání dalších důkazů, které by objasnily skutkový stav věci. Pokud tak nepostupoval, nerespektoval vůli zákonodárce a jeho snahu o efektivní odčinění předchozího protiprávního jednání státu. Při akceptaci opačného výkladu by se odškodnění sterilizovaných žen mohlo ocitnout ve slepé uličce, neboť by zde na jednu stranu zákon deklaroval vůli státu odškodnit poškozené ženy za bezprávi, které bylo vůči nim učiněno,*

rozhodující správní orgány by však svým formálním postupem efektivní prostředek nápravy znemožňovaly. Takový postup nemůže soud jakkoli aprobovat.“

28. Na uvedeném závěru nemůže ničeho změnit ani skutečnost, že žalobkyně byla poučena ve smyslu § 36 odst. 3 s.ř.s. (viz bod 12 rozsudku). Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 10. 5. 2012, č. j. 6 Ads 157/2011–56, uvedl, že v situaci, kdy český právní řád neupravuje realizaci práva sociálně slabých na bezplatné zastoupení ve správním řízení, jsou soudy i správní úřady povinny tím pečlivěji dbát procesních práv nemajetných účastníků; pro správní úřady to znamená zejména povinnost poskytovat občanům odbornou pomoc, plnit poučovací povinnost adekvátní schopnostem účastníka, odstraňovat rozpory bránící řádnému projednání a rozhodnutí věci, pomoci napravit vady podání či volit takový postup, který co nejméně zatíží osoby dotčené činností správních orgánů. Mezi tyto informace musí dle soudu v případě žádosti o odškodnění za provedení nezákonné sterilizace patřit též poučení, jakými důkazními prostředky lze prokázat oprávněnost požadovaného odškodnění, a jak je nutno tyto důkazní prostředky uplatnit. Žalobkyně vylíčila rozhodné skutečnosti, ze kterých vyplývalo podezření, že také v jejím případě bylo přistoupeno k nezákonné sterilizaci, přičemž její tvrzení byla dostatečně určitá a konkrétní. Za dané situace a po zjištění, že nemocnice již nedisponuje zdravotnickou dokumentací, bylo povinností žalovaného poučit žalobkyni minimálně o tom, že svá tvrzení musí prokázat, resp. že za účelem jejich prokázání musí navrhnout další důkazy, a jakým způsobem tak má učinit. Jelikož žalovaný žalobkyni žádným způsobem nepoučil a další důkazy neobstaral, zatížil své rozhodnutí zásadní vadou.
29. Vadou je rovněž hodnocení neprovedených důkazů, jak žalovaný učinil v napadeném rozhodnutí. Není přípustné, aby byla hodnocena věrohodnost svědecké výpovědi (manžela žalobkyně) bez toho, aby byl ve věci vyslechnut. Manžel žalobkyně má nepochybně k žalobkyni blízký vztah, to jej však z podání svědecké výpovědi nevylučuje. Teprve po provedení jeho výslechu, kdy bude vázán povinností podání pravdivé svědecké výpovědi (§55 odst. 1 správního řádu), bude možné tento důkaz hodnotit i z hlediska jeho věrohodnosti.

IV.

Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

30. Městský soud v Praze dospěl k závěru, že žalobní námitky jsou důvodné, a proto v souladu s § 78 odst. 1 s.ř.s. napadené rozhodnutí zrušil pro nezákonnost. Jelikož vady, které vedly ke zrušení napadeného rozhodnutí, zatížily již rozhodnutí správního orgánu prvního stupně, městský soud v souladu s § 78 odst. 3 s.ř.s. zrušil i jeho rozhodnutí a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.
31. V dalším řízení bude žalovaný, vázán v souladu s § 78 odst. 5 s. ř. s. právním názorem vysloveným městským soudem v tomto rozsudku, postupovat následovně: žalovaný je předně povinen žalobkyni pregnantně poučit o jejích právech a vyzvat ji k označení veškerých důkazů, jimiž může prokázat oprávněnost svého nároku, a následně provést dokazování v rozsahu nezbytném pro řádné zjištění skutkového stavu věci v míře, která umožní žalovanému o nároku žalobkyně rozhodnout. Důkazy pak bude hodnotit nestranně, každý z provedených důkazů samostatně i důkazy ve vzájemné souvislosti a v odůvodnění rozhodnutí uvede úvahy, kterými se při vydání rozhodnutí řídil (§68 odst. 3 správního řádu).
32. O nákladech řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 s.ř.s.; ve věci úspěšné žalobkyni nevznikly náklady řízení, neboť od povinnosti zaplatit soudní poplatek je osvobozena a v řízení nebyla zastoupena advokátem. Soud proto rozhodl, že náhrada nákladů řízení nenáleží žádnému z účastníků.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 25. října 2023

JUDr. Slavomír Novák v.r.
předseda senátu